

Utrikesdepartementet

Mänskliga rättigheter i Senegal 2007

ALLMÄNT

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Senegal lever relativt väl upp till sina åtaganden vad gäller mänskliga rättigheter, även om brister finns, såsom barnarbete, diskriminering av och våld mot kvinnor, och långa väntetider i häkten. De demokratiska institutionerna är tämligen väl utvecklade även om det finns brister. Korruptionen är omfattande på alla nivåer i statsapparaten och straffrihet förekommer, särskilt vad avser ekonomisk brottslighet. Antalet incidenter där yttrandefriheten inskränkts och där godtyckliga arresteringar genomförts uppges ha ökat det senaste året. Dödsstraffet avskaffades formellt i december 2004.

Den utbredda fattigdomen utgör ett hinder för utveckling. Senegal präglas av stora klyftor mellan en liten välbärgad elit och det stora flertalet som har dålig tillgång till hälsovård och utbildning. Omkring två tredjedelar av befolkningen lever i fattigdom under två US-dollar om dagen och en femtedel i extrem fattigdom, under en US-dollar om dagen. Sett ur ett tioårsperspektiv går utvecklingen mot ett jämlikare samhälle mycket långsamt.

Ett avtal om vapenstillstånd undertecknades i december 2004 för Casamance-regionen i södra Senegal, mellan Senegals regering och Mouvement des Forces Démocratiques de la Casamance, MFDC. Fredsprocessen har dock stagnerat. Under 2006 bröt nya stridigheter ut, vilket resulterat i tusentals nya internflyktingar samt nya offer för minor. 2007 har det rapporterats om nya våldsamheter och dödsfall efter strider mellan regering och olika rebellrörelser.

Afrikanska Unionen beslöt i juli 2006 att Hissène Habré, Tchads före detta diktator bör ställas inför rätta i Senegal, där han befunnit sig i exil sedan 1990. Senegal har efter uppmaning av både AU och FN införlivat FN:s tortyrkonvention i den nationella lagstiftningen vilket krävs för att genomföra

rättegången. Senegal har bett det internationella samfundet och EU om finansiellt stöd för kostnaderna för rättegången.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Senegal har ratificerat eller anslutit sig till följande internationella konventioner om mänskliga rättigheter:

- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR) samt tilläggsprotokollet om enskild klagorätt. Tilläggsprotokollet om avskaffandet av dödsstraffet har varken undertecknats eller ratificerats.
- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ICESCR).
- Konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (CERD).
- Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW) samt tilläggsprotokollet om enskild klagorätt.
- Konventionen mot tortyr (CAT) samt undertecknat tilläggsprotokollet om förebyggande av tortyr.
- Konventionen om barnets rättigheter (CRC) samt de två tillhörande protokollen om barn i väpnade konflikter och om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi.
- Flyktingkonventionen samt tillhörande protokoll från 1967.
- Den afrikanska stadgan om mänskliga och folkens rättigheter.
- Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen.

Rapporteringen till respektive konventionskommitté görs med betydande eftersläpning.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Respekt för liv och kroppslig integritet är garanterad i grundlagen. Regeringen har uttalat en vilja att bekämpa övergrepp som tortyr och bristande respekt för kroppslig integritet med upplysning, utbildning och repressiva åtgärder. Utvecklingen går dock långsamt. Det finns ett fåtal rapporter, också från de senaste åren, om försvinnanden i Casamance till följd av övergrepp både från MDFC-gerillan och från regeringssidan.

De överfyllda fängelserna karaktäriseras av dåliga hygienförhållanden och brist på mat. Fångarna separeras dock vanligen efter kön, ålder och brottets art.

Nationella och internationella organisationer arbetar för att förbättra situationen i fängelserna.

4. Dödsstraff

Senegal avskaffade dödsstraffet i december 2004. Inget dödsstraff har verkställts sedan 1967.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Antalet hot mot och gripanden av framförallt journalister och oppositionspolitiker som anklagas för att ”ha missbrukat sin rätt till yttrandefrihet” har ökat under det senaste året. Dessa tendenser har uppmärksammats av nationella organisationer för mänskliga rättigheter och har debatterats i medierna. Ett flertal journalister arresterades under 2007. Enbart i november skedde fyra uppmärksammade arresteringar av journalister som anklagats för att offentligt smutskastat president Wade eller utsatt rikets säkerhet för fara. En av dessa journalister skrev exempelvis om presidentens påstådda ”nattliga eskapader”. Chefredaktören för tidningen ”Le Courrier du Jour” greps efter att ha publicerat en artikel om Senegals ekonomiska läge som antydde att militären var den enda institution som kunde ingripa för att lösa den sociala krisen.

Olaga eller godtyckliga frihetsberövanden, som tidigare varit vanligt i Casamance-regionen, har på senare tid minskat betydligt.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Senegal gör anspråk på att vara en rättsstat alltsedan självständigheten 1960. Rättssystemet vilar på franska grundvalar. I enlighet med grundlagen är domstolsväsendet fristående från den verkställande makten. Rättsväsendet präglas emellertid av bristande resurser och låga löner varför domstolarna förblir sårbara för påverkan från anklagades familj och släktingar och av politiska överväganden. Vidare har flera korruptionsskandaler uppdagats där flera högt uppsatta domare varit inblandade. Skandalerna verkar dock ännu inte ha lett till åtal. Enligt statistik från organisationen Transparency International ligger korruptionen i Senegal ungefär kvar på samma nivå som tidigare år (71:e plats av 179 länder), vilket tyder på att inga verksamma åtgärder har vidtagits för att minska korruptionen.

Kvinnors och barns rättssäkerhet är generellt sett sämre än männens, i synnerhet på landsbygden. Traditioner och sedvänjor, dålig utbildning och fattigdom utgör viktiga orsaker och det är svårt att peka på några tydliga framsteg, trots att myndigheterna utlovar förbättringar.

Rättssäkerhetsfrågor är föremål för debatt i såväl politiska fora som i medierna. Medierna har lyft fram de alltför långa häktningstiderna, lång väntan på domstolsbehandling eller att en anklagad nekats offentlig försvarsadvokat i avsaknad av egna medel. Genomsnittstiden från åtal till rättegång är två år.

7. Strafffrihet

Regeringen säger sig bekämpa strafffrihet och en del utredningar om brott mot mänskliga rättigheter har lett till fällande domar. Strafffrihet förekommer emellertid ofta inom polis och gendarmeri. Ingen av de personer ur säkerhetsstyrkorna som anklagas för brott mot de mänskliga rättigheterna har åtalats. Fristående utredningar om anmälda övergrepp eller korruption kommer sällan till stånd. Detta har även gällt händelser som varit uppmärksammade i medierna och av internationella enskilda organisationer.

I februari 2005 godkändes en lag om amnesti för alla politiskt motiverade brott mellan 1983 och 2004. Flera oppositionspartier samt enskilda organisationer motsatte sig lagen och menade att den var oförenlig med grundlagen. Lagen godkändes trots detta efter prövning i domstol. Internationella organisationer har kritiserat lagen för att uppmuntra strafffrihet.

Under fredsförhandlingar 2004 mellan regeringen och MFDC-gerillan i Casamance antog parlamentet en lag om amnesti för MFDC-rebeller i syfte att uppmuntra rebellerna att godkänna fredsavtalet. Organisationer verksamma för de mänskliga rättigheterna fortsatte att kritisera lagen under året, utan resultat.

Afrikanska Unionen (AU) beslöt i juli 2006 att Hissène Habré, Tchads före detta diktator, bör ställas inför rätta i Senegal, där han befunnit sig i exil sedan 1990. AU:s beslut kom efter att Habré begärts utlämnad till Belgien, samt att senegalesisk domstol förklarat sig icke kompetent att agera och därför hänvisat ärendet till AU. AU menade att Senegal var förpliktigt att lagföra Habré enligt FN:s tortyrkonvention. Senegal har nu införlivat konventionen i nationell lag. Inget datum har ännu fastställts för rättegången mot Habré. Senegal har bett biståndsgivare om finansiellt stöd för att kunna genomföra denna.

8. Yttrande-, tryck-, mötes-, förenings- och religionsfrihet m.m.

Senegal kännetecknas i allmänhet av en väl utvecklad yttrande- och pressfrihet. Tidnings- och radiostationsfloran är rik. TV:n är statsägd och privatiseringsplanerna verkar ha stannat av. I alla medier utom i TV är det möjligt att kritisera regeringen. De senaste tre åren har dock prägats av ett ökat antal incidenter där yttrandefriheten inskränkts. Kritiska journalister och

oppositionspolitiker har tillfälligt fängslats, ofta anklagade för att utgöra hot mot den allmänna säkerheten eller för att ha publicerat falska nyheter. Denna negativa trend har uppmärksammats och debatterats i oberoende medier.

Respekten för mötesfriheten har under senare år förbättrats, liksom demonstrationsfriheten.

I princip råder religionsfrihet. Cirka 95 procent av landets befolkning är muslimer. Statsmakten bekänner sig i princip inte till någon speciell religion men det är välkänt att de muslimska religiösa ledarna ("marabouten") utövar stort politiskt, ekonomiskt och socialt inflytande.

9. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Senegal har alltsedan självständigheten 1960 varit en republik med stark presidentmakt. Presidentmakten har ytterligare stärkts under president Wade som i presidentvalet i februari valdes till ännu en mandatperiod. Det råder politisk mångfald med flerpartisystem och i dag finns ett 80-tal partier. Oppositionen spelar en aktiv roll i samhällsdebatten som förs i tidningar och radio. Utrymmet i det regeringskontrollerade statliga TV-monopolet är dock begränsat. Efter en regeringsombildning i november finns nu enbart 4 kvinnor i regeringen med 28 ministrar. Den demokratiska utvecklingen sedan 70-talet, visar en relativt hög mognadsgrad och politiska och administrativa strukturer har konsoliderats. Samtidigt uttrycks från oppositionen och allmänheten oro över ökande korruption, svågerpolitik och auktoritära inslag. Detta illustrerades bland annat under året av att presidenten förmådde parlamentet att återinrätta en andra kammare i parlamentet (senat). Presidenten har själv nominerat 65 av 100 ledamöter till senaten. Resterande 35 har utsetts genom indirekta val där presidentens parti PDS fick 34 platser

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Lagen reglerar maximal arbetstid, åtminstone för arbete inom den formella sektorn och stadfäster en minimilön per månad. Minimilönen är dock för låg för att räcka till en familjs försörjning. Senegal har ratificerat FN:s arbetsorganisations (ILO:s) alla åtta centrala konventioner om mänskliga rättigheter. Arbetslagstiftningen når enbart den formella sektorn vilken omfattar mindre än hälften av den arbetsföra befolkningen. Den höga arbetslösheten, särskilt bland ungdomar, utgör en av grundorsakerna för utvandring.

Det råder full frihet att bli medlem i fackföreningar. Vissa fackföreningar har starka förhandlingspositioner och lagstiftningen mot diskriminering av arbetstagare är omfattande. Den höga arbetslösheten medför att få arbetstagare vågar klaga på sina arbetsvillkor. Under 2007 har dock ett antal strejker anordnats i protest mot framförallt låga löner och ökade levnadskostnader. Våldsamma protester utbröt i november efter det att gatuförsäljare i Dakar och St Louis tvingats bort från sina stånd i ett försök från regeringens sida att städa upp gatorna.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Hälso- och sjukvård håller fortsättningsvis en låg standard, trots att hälsosektorns andel av statsbudgeten ökat och enligt Världshälsoorganisationen WHO nu uppgår till drygt 10 procent. Tillgången till hälso- och sjukvård är mycket varierande i olika regioner och särskild dålig på landsbygden. Vaccinationskampanjer förändrar successivt mönstret på folksjukdomarna men under senare år har vaccinationsskyddet för barn försämrats. En intensiv kampanj för malariabekämpning och mot polio har givit resultat, liksom arbetet mot spridningen av hiv/aids. Mödra- och barndödligheten fortsätter dock att vara hög.

12. Rätten till utbildning

Lagen föreskriver obligatorisk och gratis skolgång mellan 6 och 16 år. I praktiken är det dock få skolor som tillhandahåller gratis undervisning. Klyftan mellan högre utbildning och grundutbildning är djup, liksom skillnaderna mellan stad och landsbygd. Enbart 47 procent av männen respektive 28 procent av kvinnorna kan läsa. Antalet barn som skrivs in i skolan har ökat de senaste åren (2005, 83 procent och 2004, 70 procent). Avhoppet fortsätter dock att vara stora, särskilt på landsbygden. Enligt uppgifter från UNICEF gick 51 procent av pojkarna i skolan 2003. Motsvarande siffra för flickor var 44 procent. Endast 15 procent av flickorna fortsatte till gymnasienivå.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Senegal ligger på 156:e plats av 177 i UNDP:s (FN:s utvecklingsprogram) utvecklingsindex. Levnadsstandarden är låg och ojämnt fördelad mellan städer och landsbygd, mellan regioner i landet och mellan män och kvinnor. Enligt UNDP lever 17 procent av befolkningen i extrem fattigdom, definierat som mindre än en US-dollar om dagen. 56 procent lever under två dollar om dagen. Den dominerande delen av de fattiga är kvinnor på landsbygden. Landet är starkt beroende av bistånd utifrån, dels från det internationella samfundet, dels på individnivå genom penningtransaktioner från den senegalesiska diasporan.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

14. Kvinnors rättigheter

Kvinnan är utsatt för diskriminering inom i princip alla sektorer av det senegalesiska samhället. Majoriteten av de yrkesverksamma kvinnorna arbetar inom den informella sektorn och endast 20 tjugo procent av kvinnorna har ett formellt lönat arbete. Traditionella värderingar och sedvänjor förhindrar verklig utveckling av kvinnors rättigheter. Kvinnor har inte samma rätt till arv och ägande som män och betalar högre skatt än män. Nära hälften av alla kvinnor lever i polygama förhållanden. Månggifte är framförallt vanligt på landsbygden men förekommer även i utbildade hem i städerna. Sedvänjan innebär enligt många ett svårt förtryck av kvinnor och ger ofta upphov till våldsamheter på grund av stora spänningar mellan familjemedlemmarna.

Könsstympning är förbjudet. Inga uppgifter finns på att ingreppet förekommer inom den största etniska gruppen i Senegal. Myndigheterna bekämpar könsstympning bland annat genom utbildningssatsningar och i flera fall har föräldrar till flickor dömts för könsstympning. Företeelsen är på tydlig tillbakagång i takt med generationsskiftet och urbanisering. Trots detta utsätts enligt frivilligorganisationen Centre for Reproductive Rights fortfarande cirka 28 procent av landets flickor för könsstympning.

Våld mot kvinnor är förbjudet men vanligt förekommande och prioriteras inte av polisen. Våldtäkt är förbjudet men inte om övergreppet begås inom äktenskapet. Situationen kompliceras ytterligare av det faktum att våld mot kvinnor sällan anmäls eftersom det anses påverka familjens anseende negativt. Kvinnorätsorganisationers och andra gruppers envisa arbete för att försvara kvinnors rättigheter har resulterat i att kampen mot våld mot kvinnor står på den politiska agendan och att upplysningskampanjer liksom repressiva åtgärder och sanktioner har fått större plats i media.

Människohandel är ett problem då Senegal fungerar såväl som ursprungsland, transitland och som mottagarland för handel med kvinnor och barn för sexuellt utnyttjande. Lagstiftning mot människohandel antogs 2005.

Abort är förbjudet i lag och mödradödligheten är enligt siffror från Världshälsoorganisationen 690 per 100 000.

15. Barnets rättigheter

I ett land där kvinnor utgör 70 procent av de fattiga drabbas barnen hårt och i Senegal består nära halva befolkningen av barn. Eftersom månggifte är vanligt,

såväl i städerna som på landsbygden, delar många barn på en pappa och dennes möjlighet till försörjning. Många barn diskrimineras i det senegalesiska samhället. Det gäller särskilt barn födda utom äktenskap, barn med funktionshinder, hiv/aids-smittade barn, flickor och gatubarn. Uppskattningsvis en tredjedel av barnen under 14 år arbetar för att bidra till ekonomin, ofta under svåra förhållanden och med mycket dålig lön.

Utebliven skolgång, utträttande av småtjänster och tiggeri är verklighet för många barn, såväl i städer som på landsbygden. Fattiga föräldrar på landsbygden skickar sina barn till koranskolor i städerna där de, som en del i utbildningen, förs in i ofrivilligt tiggande och riskerar att utsättas för såväl polisvåld som andra övergrepp. FN:s kommitté för barnets rättigheter uttrycker efter sin granskning av Senegal 2006 oro över att antalet tiggande gatubarn och "talibébarn" som utnyttjas för religiösa ledares ekonomiska vinning ökar. Vartannat barn som föds på landsbygden registreras inte och arrangerade giftermål för barn är fortfarande mycket vanligt. Barnaga och könsstympning är förbjudet i lag men förekommer.

Handel med såväl flickor som pojkar är ett växande problem som myndigheterna har svårt att hantera. Dessutom ökar antalet flickor som arbetar som hushållshjälp och därmed riskerar de att utnyttjas såväl ekonomisk som sexuellt.

Medvetenheten om barnets rättigheter är liten men ökar sakta vilket bland annat avspeglar sig i en ökad medierapportering. Även myndigheterna har satt barnets rättigheter på agendan och samarbetar med organisationer för mänskliga rättigheter inom flertalet områden som berör barns situation.

16. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Senegal har ett 20-tal etniska grupper som huvudsakligen lever i fredlig samexistens. De många olika etniska grupperna har med tiden blandats upp alltmer. Undantaget har varit Casamance-regionen där bland annat kulturella och etniska motsättningar i början av 80-talet ledde till väpnad konflikt och strävanden efter självständighet. Konflikten pågår fortfarande, numera med sporadiskt uppblossande stridigheter. Det förefaller som om konflikten idag präglas mindre av politiska självständighetskrav och mer av några individers rivalitet, med inslag av organiserad brottslighet.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Homosexualitet är förbjudet enligt lag och är starkt tabubelagt. Misshandel och trakasserier av homosexuella förekommer men inga uppgifter finns på att de anmäls.

18. Flyktingars rättigheter

Senegal har sedan 1968 en flykting- och migrationspolitik, som respekterar och bygger på internationella konventioner och andra överenskommelser. Lagstiftningen och rättstillämpningen är i huvudsak i samklang med internationella normer. Strukturen byggdes upp under 60- och 70-talen, då Senegal tog emot ett stort antal flyktingar från bland annat de dåvarande portugisiska kolonierna, Guinea och Mauretanien med flera. I dag finns uppskattningsvis 35 000 flyktingar i Senegal. Merparten är svarta fördrivna från Mauretanien 1989-90. Under 2007 förbereds ett återbördande av drygt 20 000 mauretanier.

Den 22 år gamla konflikten i Casamance har drivit tiotusentals människor på flykt inom landet och till grannländerna (se punkt 16). Till följd av uppblossade strider under 2006 beräknas antalet internflyktingar uppgå till omkring 60 000. Antalet senegalesiska flyktingar i Gambia är drygt 10 000 och ytterligare 6 000-7 000 har flytt till norra Guinea-Bissau enligt FN:s flyktinghögkommissariat UNHCR.

19. Funktionshindrades rättigheter

Personer med funktionshinder är en mycket utsatt grupp som i princip saknar socialt skyddsnät. De är utestängda från de flesta yrken på grund av fysiska hinder, brist på utrustning och utbildningsmöjligheter, och hänvisas till familjens möjligheter och insatser av enskilda organisationer. Statsmakternas ansvar är reglerat och myndigheterna har öppnat skolor för barn med funktionshinder. Området är dock lågt prioriterat.

ÖVRIGT

20. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Oberoende organisationer för mänskliga rättigheter tillåts och uppmuntras att verka i landet. I den nationella kommittén för mänskliga rättigheter ingår såväl statstjänstemän, medborgarrättsorganisationer och oberoende organisationer. Kommittén kan på eget initiativ göra utredningar om påstådda missförhållanden.

Samarbetet mellan inhemska och internationella organisationer och senegalesiska myndigheter fungerar förhållandevis väl. Dialogen med senegalesiska myndigheter upprätthålls inte minst med hjälp av den beredvillighet som finns bland enskilda organisationer att medverka vid finansiering av åtgärder som innebär förbättringar på området mänskliga rättigheter.

21. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

Ett flertal FN-organ bedriver verksamhet i landet. Sverige har bland annat stött den regionala organisationen RADDHO (Rencontre Africaine pour la Défense des Droits de l'Homme), som med inriktning på Senegal och Västafrika arbetar mycket aktivt med svåra och politiskt känsliga frågor. Tostan, som får svenskt finansiellt stöd, är en enskild organisation som genom utbildning och upplysningsverksamhet varit framgångsrik i sitt arbete mot kvinnlig könsstympning, tvångsäktenskap och våld mot kvinnor.